

ПОЛЬСЬКИЙ РЕКОРДИНГ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ВІД “POLSKIE NAGRANIA – MUZA” ДО “UNIVERSAL MUSIC POLSKA”

У статті викладено результати дослідження історії розвитку польської індустрії грамзапису. Розглянуто особливості організації таких рекорд-лейблів, як “Polskie Nagrania Muza”, “Polton”, “Tonpress” та інших за часів соціалізму. Порушено питання реформування інфраструктури фонографічної індустрії в Польщі після краху комуністичного режиму.

Ключові слова: *Польща, лейбл, грамзапис, популярна музика, рок.*

I. Вступ

Рекордингова тематика настільки велика, що про неї можна написати не одну книгу. Безумовно, не ми перші торкнулися вивчення цього питання. Різні аспекти зазначеної проблематики досліджувались досить ґрунтовно.

До вивчення різних проблем грамзапису, історії грамплатівки, а також сучасних соціо-технологічних реформаций у рекординговій сфері популярної музики все частіше звертаються сучасні російські та українські дослідники, а саме: С. Агеєв, Л. Антонов, А. Аршинов, С. Ахтямов, В. Бокар'єв, Т. Букіна, В. Василевський, Л. Васильєва, Є. Воронянський, В. Горбатов, А. Горохів, Н. Зільбербрандт, А. Ільїн, Г. Кнабе, В. Козін, О. Кочанов, Д. Кондаков, І. Кондакова, М. Краснов, Я. Левчук, А. Муратов, Д. Муратова, В. Нікамін, А. Петухов, А. Пройдаков, І. Савінков, Є. Савицька, Ф. Софронов, А. Тихонов, С. Тихонов, О. Шерел та ін.

Слід визнати, що у світі (включаючи всі постсоціалістичні держави Східної Європи) не існує жодної рекордингової компанії (лейбла), що спеціалізується на системному випуску (перевиданні) фонографічної спадщини східноєвропейських поп- і рок-виконавців минулого століття. Адаже про головні світові звукозаписуючі компанії відомо досить багато. Утім у країнах Східної Європи був дещо інший рекординг. І в нас саме сьогодні відчувається значний попит на фонографічну продукцію колишніх соціалістичних країн, серед яких Польща, яка для українців має особливе значення. Отже, з огляду на значний інтерес з боку вітчизняних колекціонерів і майже повну відсутність інформації вважаємо актуальною проблему вивчення інституту рекордингу в системі соціальних комунікацій Східної Європи.

З праць, присвячених історії грамзапису популярної музики в колишніх соціалістичних країнах, можна назвати дослідження, присвячені в основному національним особливостям музичного рекордингу, більшість

з яких позбавлені концептуальності в цивілізаційному аспекті. Це праці таких польських дослідників, як: Adam Zamoyski, Waclaw Panek, Grzegorz Michalski, Ewa Obniska, Henryk Swolkieñ, Jerzy Waldorff та ін.

Разом з тим феномен польського рекордингу в контексті загальної історії другої половини ХХ ст. вивчений недостатньо.

II. Постановка завдання

Предметом вивчення є характеристика польського рекордингу як засобу соціальної комунікації за часів соціалізму та в посткомуністичний період, а мета статті – розглянути особливості організації таких рекорд-лейблів, як “Polskie Nagrania Muza”, “Polton”, “Tonpress” та деяких інших.

III. Результати

Польський звукозапис, що починав свою історію задовго до Другої світової війни, – один із найстаріших у Східній Європі. У 1920-ті рр. ринок грамзапису в основному контролювали іноземні фірми, а польські видання займали на ньому незначну частку. Серед перших була англо-німецька компанія “Odeon”, заснована у Варшаві приблизно в 1920 р. “Odeon” виник на місці існуючої в 1912–1914 рр. невеликої фабрики “Века” з виробництва платівок. Спочатку продукцію виготовляли на полотенчатих пресах, а замовлення на неї надходили з центральної контори фірми, що розташовувалася в Берліні.

До 1929 р. компанія досягла свого розквіту із сучасною на той момент студією. Разом з розвитком компанії були закладені й основи самої галузі, що дали змогу і далі успішно її розвивати.

Наступною важливою датою став 1945 р., який ознаменував перехід не тільки до мирного життя, а й перейменування фірми “Odeon” в “Polskie Zakłady Fonograficzne” – основу майбутніх “Polskie Nagrania”. У 1946 р. компанія здобула нову назву “Zakłady Fonograficzne “Muza””, а в 1947 р. вона була перейменована в “Warszawskie Zakłady Fonograficzne” [9].

Таким чином, торгова марка “Muza” існує з 1946 р.

У 1953 р. були серйозні плани польського керівництва на створення єдиного звукоза-

писного заводу з великою потужністю, підпорядкованого державі. Однак спочатку виникло два підприємства: “Zakłady Nagrań Dźwiękowych” і «Fabryka Płył Gramofonowych “Muza”», які сповідували принцип поділу праці. Приміром, “Zakłady Nagrań Dźwiękowych” займалися записом звуку на магнітофонні стрічки і приготуванням матеріалу для виробництва платівок, а «Fabryka Płył Gramofonowych “Muza”» виготовляла матриці й пресувала диски. Але основний завод з випуску грамплатівок відкрили в 1955 р. Нарешті, в цьому самому році сформувалась остаточна назва державної компанії – «Polskie Nagrania “Muza”», що збереглася до сьогодні [7].

З 1956 р. компанія під назвою “Polskie Nagrania” займає лідерські позиції на польському ринку звукозаписних послуг, які не похитнула навіть лібералізація.

Протягом 1956–1968 рр. її очолював лейбл директор Ryszard Sielicki, який був шанувальником західного джазу. Так, завдяки особистим симпатіям і музичному смаку керівництва джаз став пріоритетним напрямом польської музичної сцени, запису та виробництва платівок у Польщі.

Але рок-музика також не залишалась поза увагою компанії-монополіста. Зміна директора викликала реалізацію довгоочікуваної тенденції: у кінці 1960-х рр. та протягом 1970-х рр. прогресивний рок став більше видаватися, що зумовило значне поширення в Польщі біт-музики.

Каталог “Muza” значно збагачувався записами Чеслава Немена, SBB, BREAKOUT, KLAN, BUDKA SUFLERA і багатьох інших польських виконавців.

Отже, у 1960–1970-ті рр. у Польщі єдиною фірмою грамплавлення була “Polskie Nagrania”, платівки якої виходили з етикеткою “Muza”.

При виданні платівок для реалізації на західному ринку лейбл іноді використовував також таку назву, як торгова марка “Toppress”. Це найменування народилося досить давно, ще в 1956 р., практично одразу після спорудження нової будівлі заводу з випуску грамплатівок у Варшаві.

У 1970-ті рр. на лейблі записувались як джазові артисти, так і рок-музиканти. Це призвело до того, що продажі платівок істотно зросли. На відміну від соціалістичних сусідів, лейбл «Polskie Nagrania “Muza”» практично не випускав міжнародних виконавців, сфокусувавшись виключно на місцевих групах і виконавцях.

Записуючи джаз і класичну музику, фірма “Muza” зазнала збитків, коли в 1980-ті рр. польський уряд вирішив створити конкуруючий лейбл “Polton”, який був сконцентрований більше на випуску платівок із записом творів у стилі нової хвилі, легкої поп-музики і панк-руху, комерційний успіх від продажу яких був очевидний.

Таким чином, за часів соціалізму в Польщі функціонувало шість фонографічних фірм, серед яких у фірми “Polskie Nagrania” було особливе становище [2]. Саме цей лейбл виробляв 70% від загальної кількості платівок і магнітофонних касет на польському ринку національного рекордингу [3].

Польський джаз завжди викликав у радянських слухачів особливу симпатію. І це не дивно: Польща – перша з країн Східної Європи, де стали регулярно проводитися міжнародні джазові фестивалі (“Джаз-джамборі”) і конкурси. У містечку Каліш з 1980-х рр. навіть почав видаватися спеціальний друкований орган “Джаз” (пізніше змінив назву на “Magazyn muzyczny”). З ініціативи польських музикантів була створена Європейська (пізніше – Міжнародна) джазова федерація, яка увійшла до ЮНЕСКО. Нарешті Польське джазове об’єднання першим у 1972 р. почало під маркою “Поль-джаз” видавати свої платівки (до 1988 р. їх було понад сто). З початку 1980-х рр. “Поль-джаз” – самостійна фірма, що діє в рамках Джазового об’єднання. Головним у діяльності “Поль-джазу”, звичайно ж, залишався імпровізаційний джаз – всі його жанри, стилі й течії (від диксиленду, наприклад, GOLD WASHBOARD, до авангарду Т. Станько та М. Сміта), що мають не тільки художню, а й історичну цінність. Так, подолавши всі відомчі бар’єри, “Поль-джаз” зміг віддати данину пам’яті таким вже легендарним фігурам польського джазу, як Кшиштоф Комедія та Збігнєв Сейферт.

Історичну цінність становлять, зокрема, перевидання пам’ятних робіт ветеранів, наприклад, підбірка кращих речей, які відображають двадцятирічний період творчості найавторитетнішого польського джазмена – саксофоніста Збігнєва Намисловського [6].

На платівках з фірмовим знаком “Polskie Nagrania” були представлені естрадні твори в найширшому діапазоні – від пісенної поезії до новітніх течій у сучасній музиці. Окрема, але дуже важлива сфера нашої діяльності, якій надавалося особливе значення в репертуарній політиці фірми, – це платівки або касети, призначені для дітей. Найбільшою популярністю користувались музичні записи популярних казок і легенд, цикли платівок з піснями й музичними передачами для різних вікових груп маленьких громадян.

Хоча головним напрямом діяльності фірми грамплавлення “Polskie Nagrania” була музика, особлива увага приділялася виданню суспільно-політичних записів.

Згадаємо унікальну практику “Супрафона” щодо одночасного випуску двох варіантів дисків чехословацьких виконавців – рідною та англійською мовами. У зв’язку з цим слід зазначити, що в 1988 р. польська фірма грамплавлення “Muza” також уперше застосувала

такий маркетинговий хід щодо виготовлення платівки гурту “ФОТОНЕСС” – “Коли я по-мру” [5]. Англomовна платівка була однозначно експертним варіантом, а прекрасне володіння англomовною дикцією засновника і лідера “ФОТОНЕССУ” Томаша Липинського, використання в текстах лексики з філософськими узагальненнями, різкі повороти від одного напрямку рок-музики до іншого були серйозною заявкою на успішність проекту за межами Польщі на західному музичному ринку.

З 1981 р. фірма “Polskie Nagrania” почала розширювати свою виробничу базу (створювати пресовий цех на 30 млн платівок і студійний комплекс). Після політичного перевороту в 1990 р. лейбл “Muza” спробував повернутися на ринок фонографічної продукції, залучаючи до запису сучасних поп-виконавців, а також отримавши ліцензію на продаж альбомів кращих західних артистів.

З 1 липня 2005 р. компанія стала повністю належати державі в особі фірми “Polish State Recordings”. Офіс розташований на вулиці Урсунова у Варшаві. Лейбл дотепер записує альбоми та випускає деякі чудові збірники польського джазу, біт- і соул-музики, які зберігаються в його багатому каталозі. Покупці сьогодні впізнають торгову марку “Muza” за зображенням маленького півня на логотипі [8].

Зараз роботи старих майстрів активно перевидаються на компакт-дисках, до того ж компанія не здобула авторські права, а активно ліцензує молоді звукозаписні фірми, що розвиваються [1, с. 412–413].

Другою за значущістю польською рекординговою компанією була “Polton”, яка створена в 1983 р.

З причини, яка зараз здається дещо дивною, на початку 1980-х рр. офіційні особи Польщі вирішили показати світу свободу самовираження польської молодіжної культури. Керівництво країни вирішило використовувати механізми конкуренції у фонографічній індустрії та спробувати вийти на світовий ринок. З цією метою для виробництва нової музичної продукції в Польщі було створено три лейбли, підпорядкованих державі, – “Polton”, “Savitor” і “Arston”. “Polton” був заснований у 1983 р. і з цих трьох звукозаписних компаній став найбільшим. Лейбл почав з дебюту хеві-металевої групи “TSA” і до 1985 р. впевнено тримав першість на молодіжному аудіоринку. До 1990 р. лейбл “Polton” позбувся державного контролю і став комерційним. Новим художнім керівником лейбла став Jan Chojnacki. Разом з тим у середині 1990-х рр. “Polton” був проданий “Warner Music Group” [7].

На цьому лейблі записувались такі польські музиканти, як: BUDKA SUFLERA, MAANAM, TSA, URSZULA, VOO VOO та ін.

Польська фірма грамзапису “Tonpress”, що починала зі “сорокоп’яток”, у кінці 1970-х рр. розпочала випуск дисків-гігантів, на які до середини 1980-х рр. перейшла повністю. Може, саме завдяки формату “сорокоп’ятки” “Tonpress” із самого початку приділяв велику увагу, а деколи навіть віддавав перевагу польським артистам – дебютантам у грамзапису. Крім того, один із керівників фірми Марек Проневич у своїй ліцензійній політиці в кінці 1980-х рр. вдало поєднував власне комерційні інтереси з творчими, надаючи польським любителям рок-музики можливість ознайомитися з важкодоступними зразками рок-класики [5].

У Польщі в кінці 1980-х рр. діяли разом з державними (вже згадана вище “Polskie Nagrania”, а також “Pronit”, “Witon” і “Veriton”) звукозаписними підприємствами, також і кооперативні, найзначніші з яких – студія “CCS” і фірма “Polton”, але випуск платівок до 1990 р. неухильно падав, поступаючись місцем виробництва магнітофонних касет із записом.

Ще одним польським лейблом є “Universal Music Polska”, засновником якого є міжнародна рекордингова корпорація “Universal Music Group” (1998). Остання раніше входила в “MCA Music Entertainment Group” – найбільшу в музичній індустрії бізнес-групу звукозапису, що входить до “великої четвірки”.

Коріння “Universal Music Polska” відходять в історію польського лейбла “Izabelin Studio”, який на початку 1990-х рр. спробував створити другу хвилю польської рок-музики, почавши випуск фонографічної продукції з реплів Edyte Bartosiewicz і Kasię Kowalską.

У серпні 1994 р. лейбл “Izabelin Studio” з його каталогом фонограм був придбаний міжнародним лейблом “PolyGram”, а частину викупила рекорд-компанія “Philips”. У листопаді 1998 р. у результаті злиття двох компаній утворився “Universal Music Group”.

Польська філія лейбла “Universal Music Group” фактично і юридично складається з трьох компаній: “Universal Music Polska Sp. z o. o.”, “Magic Records Sp. z o. o.” і “Universal Music Publishing Sp. z o. o.”.

Свою першу продукцію на польський музичний ринок новий лейбл “Universal Music Polska” випустив у 1999 р. – альбом групи NIRVANA – Bleach (1999), записаний на компакт-касеті. Було видано ще кілька альбомів на касетах, а також у цьому самому році одночасно лейблом було випущено і три перші компакт-диски: Anna Maria-Jopek – Dziajaj Z Betleyem (1999) та дві збірки – Techno Speed і Smooth Jazz Cafe. З 2000 р. випуск компакт-касет був припинений, і лейбл видає фонографічну продукцію вже виключно у цифровому форматі (CD, а дещо пізніше і DVD).

Ця компанія має дуже солідну репутацію у сфері фонографічної промисловості, пра-

цюючи “Deutsche Grammophon”, “Decca”, “Philips”, “Verve”. Частково високий рейтинг лейбла пов’язаний з наявністю власного великого каталогу записів, що охоплюють усі жанри музики. Компанія активно співпрацює з такими потужними рекорд-лейблами, як “Island”, “Interscope”, “Mercury”, “Motown”, “Polydor”, “MCA”, “Def Jam”, відповідаючи за просування та збут їх фонографічної продукції на території Польщі.

Продукція продається на польському ринку з використанням незалежних музичних магазинів, торгових мереж, гіпермаркетів, Інтернет-магазинів, клубів і компаній, що спеціалізуються на поштових продажах. До сьогодні прибуток лейбла перевищує 1 млрд дол. США на рік.

“Universal Music Polska”, у свою чергу, має сублейбл “Magic Records” – один з найбільших у Польщі виробників танцювальної та клубної продукції, а також стилів House і Techno.

Утім, потрібно визнати, що вінілову продукцію ані “Universal Music Polska”, ані його сублейбл “Magic Records” не випускали [4].

Ще одним відносно новим польським лейблом можна назвати “Furanum Records”, який заснував Dominik Müller. Спеціалізацією цієї фірми звукозапису є випуск фонографічних продуктів у стилях Dark, Industrial і Techno. У складі лейбла діє фабрика з виробництва клубних вінілових платівок (12”, EP).

Зазначимо найбільш яскраві збірники, випущені за останні роки, сучасними польськими лейблами у форматі компакт-дисків: Antologia Polskiego Bluesa (2008), Polskie Ballady Rockowe (1999), Polskie Hity (2010), The Best Polish Love Songs – Ever! (2009), Złote Lata Polskiego Beatu (1966), Składanka – Polskie Drogi Rocka (2008), Polskie Nuty Vol. 1-8 (2010) та багато інших.

Взагалі слід визнати недооціненість польських музикантів у світовому рок-процесі. Можна назвати просто феноменальних за своїм потенціалом CZERWONY GITARY, SKALDOWIE, Czesław Niemen, SBB, BREAKOUT, BUDKA SUFLERA, DZEM, KLAN, NO TO CO, NIEBIESKO CZARNI тощо. Ці та деякі інші польські рок-музиканти цілком могли б скласти гідну конкуренцію світовим авторитетам популярної музики, якби співали англійською, регулярно видавалися на західних лейблах і мали можливість вільного пересування по світу.

Однією з перших польських супер-груп можна вважати гаражний біт-банд POLANIE, сформований у місті Лодзь влітку 1965 р. колишніми учасниками CZERWONO-CZARNI і NIEBIESKO-CZARNI в складі: Piotr Puławski (вокал, гітара), Wiesław Bernolak (орган), Zbigniew Bernolak (бас-гітара), Włodzimierz Wander (саксофон), Andrzej Nebeski (ударні). Пісні виконувалися поль-

ською та англійською. На початку 1966 р. групі вдалося провести невеликий концертний тур по Скандинавії та Західній Німеччині. Також було заплановано виступ POLANIE у Великобританії, але виїзд не відбувся через проблеми з оформленням закордонних паспортів. У 1967 р. фірмою “Polskie Nagrania Muza” випущені EP та LP. У 1986 р. вініловий диск-гігант був перевиданий.

Сьогодні на різних Інтернет-форумах все виразніше звучить думка про те, що CZERWONE GITARY були кращою східно-європейською групою того періоду. Хоча це твердження є досить спірним, але разом з тим завдяки, у першу чергу, саме цьому ансамблю радянські меломани стихійно сформували такий концепт, як “демократичний рок”. До сьогодні більшість кращих записів польського року тих років перевидано як “піратами”, так і легальними лейблами на CD, причому в пристойній якості.

До речі, польський класичний рок активно і здебільшого без дотримання легальних умов з перевидання фонографічної продукції, випускається російськими лейблами у вигляді audio CD і MP3.

Учасниками групи SBB з метою перевидання в цифровому форматі своїх рідкісних записів у Польщі створений незалежний лейбл “Silesia” (e-silesia.info).

З останніх офіційних релізів слід зазначити новий альбом гурту SBB, названий SBB (2012). Це здебільшого інструментальна досить похмура джаз-рокова програма, у створенні якої основну участь взяли Józef Skrzek і Apostolis Anthimos. Компакт-диск випущений польським метал-лейблом “Metal Mind Productions”, заснованим Tomasz Dziubiński у 1987 р.

IV. Висновки

Одним з основних висновків є теза про те, що в інформаційно закритій ідеологічній системі, якою була світова прокомуністична співдружність, виник і набув самобутнього розвитку феномен соціалістичного рекордингу, до змісту якого були вплетені особливі компоненти, що суттєво відрізняли це явище від західної рекорд-індустрії зі своїми соціальними парадоксами.

І все ж неможливо переоцінити культурно-історичне значення грамзапису рок-музики при соціалізмі, про що свідчить безліч імен авторів і виконавців, якість музичного матеріалу яких не нижча за загальновизнані західні зразки популярної музики, так би мовити “класиків року”.

Грамзапис рок-музики кожної країни є неповторним, унікальним і самобутнім феноменом з притаманними національними традиціями й іншими визначальними особливостями. Іншими словами, національний рок-рекординг – це однаковою мірою соціа-

льно-політичне та музично-культурне обличчя регіону.

Засади багатовекторності звукозаписної індустрії намагалися створити в трьох країнах – Чехословаччині (лейбли “Ultrapophon”, “Supraphon”, “Opus”, “Panton”, “Slovart Records”, “Monitor-EMI”), Польщі (лейбл “Polskie Nagrania” з торговою маркою “Muza”, лейбли “Polton”, “Savitor”, “Arston”, “Pronit”, “Tonpress”, “Veriton”, “Wifon” з однойменними торговими марками) і Югославії (основні лейбли та торговельні марки: “Jugoton” – “Croatia Records”, “PGP-RTB” – “PGP RTS” – “Yugoslavia ROTB”, “Suzy”, “Založba kaset in plošč RTV Ljubljana” – “ZKP RTLJ”, “Beograd Disk” – “Jugodisk”, “Diskoton”, “Menart Records”).

Той факт, що в другій половині ХХ ст. рок-рекординг став особливим типом музичного грамзапису й одночасно продовжує досі залишатися унікальним інститутом соціальної комунікації, вважаємо цілком розкритим і переконливо доведеним. Рок-рекординг є системою соціальних зв'язків, яка існує “в людях” і “через людей”.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні особливостей грамзапису інших посткомуністичних країн Східної Європи як засобу соціальної комунікації.

Список використаної літератури

1. Гаевский А.Ю. Рок Восточной Европы : энциклопедический справочник / А.Ю. Гаевский. – М. : Изд-во ИП Галин А.В., 2009. – Вып. 1. – 432 с.
2. Кияшко А. Unitra гарантирует качество / А. Кияшко // Радио. – 1979. – № 7. – С. 20–21.
3. Показывают социалистические страны: Болгария, Венгрия, ГДР, Польша, Чехословакия, Югославия // Радио. – 1975. – № 9. – С. 20–27.
4. Синеокий О.В. История организации грамзаписи, музыкальных телепрограмм и фестивалей популярной музыки в Польше (от “Polskie Nagrania – Muza” до “Studio 2”) / О.В. Синеокий // Влада. Людина. Закон. – 2009. – № 9. – С. 37–51.
5. Ухов Д. Импортные пластинки / Д. Ухов // Мелодия. – 1989. – № 1. – С. 61–62.
6. Ухов Д. Опыт польских друзей / Д. Ухов // Мелодия. – 1988. – № 1. – С. 54–55.
7. Polskie Nagrania “Muza” [Electronic resource] // Wikipedia. – Mode of access: http://pl.wikipedia.org/wiki/Polskie_Nagrani_a_Muza.
8. State Labels of Central Europe (1960–1990) [Electronic resource] // Europopmusic. – Mode of access: www.europopmusic.eu/Newsletters/Features/State_labels.html.
9. Z historii “Polskich Nagran” [Electronic resource] // MUZA Polskie Nagrania. – Mode of access: www.polskienagrania.com.pl/o_quot_polskich_nagraniach_quot/.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2012.

Синеокий О.В. Польский рекординг как средство социальной коммуникации: от “POLSKIE NAGRANIA – MUZA” до “UNIVERSAL MUSIC POLSKA”

В статье изложены результаты исследования истории развития польской индустрии грамзаписи. Рассматриваются особенности организации таких рекорд-лейблов, как “Polskie Nagrania Muza”, “Polton”, “Tonpress” и других во времена социализма. Затрагиваются вопросы реформирования инфраструктуры фонографической индустрии в Польше после крушения коммунистического режима.

Ключевые слова: Польша, лейбл, грамзапись, популярная музыка, рок.

Sineokij O. Polish Recording as a Means of Social Communication: From “POLSKIE NAGRANIA – MUZA” To “UNIVERSAL MUSIC POLSKA”

The paper presents the results of research into the history of the Polish record industry. The features of the organization of such record labels as “Polskie Nagrania Muza”, “Polton”, “Tonpress” and others in times of socialism. Address issues of reforming the infrastructure of the Phonographic Industry in Poland after the fall of the communist regime.

Key words: Poland, Label, Recording, Popular music, Rock.